

УДК 351/354:005.5

Т. В. Березянко,

д. е. н., професор, завідувач кафедри економіки праці та менеджменту,

Національний університет харчових технологій, м. Київ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9228-4239>

І. О. Галиця,

д. е. н., професор, професор кафедри економіки праці та менеджменту,

Національний університет харчових технологій, м. Київ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1276-5743>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.8.16

ЕКОЛОГІЧНЕ, СОЦІАЛЬНЕ ТА КОРПОРАТИВНЕ ВІДПОВІДАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ

T. Berezianko,

Doctor of Economic Sciences, Professor,

Head of the Department of Labour Economics and Management,

National University of Food Technologies, Kyiv, Ukraine

I. Halytsia,

Doctor of Economic Sciences, Professor,

Professor of the Department of Labour Economics and Management,

National University of Food Technologies, Kyiv, Ukraine

ENVIRONMENTAL, SOCIAL AND CORPORATE RESPONSIBILITY

В літературі точиться суперечка, чи доцільно говорити про єдину теорію соціальної відповідальності, чи ми маємо справу дійсно з безліччю різних теорій, адже структура соціальної відповідальності корпоративного сектора за характер впливу на соціум, умови його існування та розвитку складаються у вплив на суспільство в цілому. Не стаючи на позицію жодної зі сторін у цій суперечці, з наведеного списку можна зробити висновок, що міркування про роль бізнесу на складові елементи середовища діяльності включає широке коло різних напрямків, дисциплін та методик — з економіки, права, етики, політичної філософії, екології та регіоналістики та всіх гуманітарних наук. Тому для дослідження в цій статті нами обрано один із значущих аспектів діяльності реальної економіки — вплив на навколишнє середовище.

There is a debate in the literature about whether it is appropriate to talk about a single theory of social responsibility, or whether we are really dealing with a multitude of different theories, because the structure of the corporate sector's social responsibility for the nature of its impact on society, the conditions of its existence and development are summed up in the impact on society as a whole. Without taking the position of any of the parties in this dispute, from the above list we can conclude that the discussion of the role of business on the constituent elements of the environment of activity includes a wide range of different areas, disciplines and methods — from economics, law, ethics, political philosophy, ecology and regional studies and all the humanities. Therefore, for the study in this article we have chosen one of the significant aspects of the real economy — the impact on the environment.

It is extremely important to consider these state functions as defining the context of any activity. The corporate sector must accept significant obligations in relation to the components of corporate social responsibility and its standards in general. This is facilitated by a strong moral argument "prima facie" in favor of the fact that these obligations must be assumed by all firms in the industry, as well as enterprises participating in the production chain, so that these obligations are fulfilled by all firms to create equal conditions. Corporate legislation varies

significantly from country to country (and in the USA — from state to state) and regulates social relations and influences the environment. Corporate legislation varies significantly from country to country (and in the USA — from state to state) and regulates social relations and influences the environment.

Part of the investors believe that they would earn more by using the resources of the environment, there is an incentive to take over the company and get rid of the management team committed to CSR. It is quite natural for a manager-adherent to strong CSR to resist the development of "greenwashing" processes, i.e. introduction of a formal approach to environmentally oriented activities of the corporation.

Ключові слова. Екологія, відповідальне інвестування, соціальна відповідальність, "зелене" фінансування, "зелене відмивання".

Key words: Ecology, responsible investment, social responsibility, "green" financing, "green laundering".

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Ми живемо в часи потужних, швидких та глибоких суспільних трансформацій. Зміни на всіх рівнях суспільно-економічного життя відбуваються досить швидко і вимагають адекватної реакції. Це потребує принципово нових підходів і принципів управління. Одним з них безперечно є ESG.

Для початку пояснимо зміст та необхідність застосування терміну ESG. В науковій та спеціальній літературі ESG (Environmental, Social, and Corporate Governance, ESG) визначає комплекс підходів до управління компанією на основі застосування екологічних, соціальних та відповідальних менеджерських практик в процесі поточної ринкової діяльності [7].

ESG — екологія, соціальна сфера та управління — три основні умови, які вимагають застосовувати інвестори при вимірюванні соціальних факторів і факторів стійкості (нефінансових) організацій, у які вони інвестують.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження впливу діяльності виробничої та суспільної діяльності людства ведуться вже досить тривалий час. Проте їх актуальність не стає меншою. З'являються нові аспекти впливу, випробовуються нові рішення, досліджуються нові засоби реальної та фіктивної нейтралізації негативних результатів діяльності господарських та суспільних інституцій. Нау-

ковці, практики та аналітики постійно розглядають найбільш важливі напрямки екологічного унормування ведення бізнесу. Найбільш сучасним із них присвячено роботи Briggs, H., Dale, B. & Stylianou, N.; Newman, C., Rand, J., Tarp, F. & Trifkovic, N.; Могилюї, Л., & Ткаченко, В.; Грищенко О.Ф., Голишевої Є.О.; Близнюк Т. П., Немашкало Р. В., Липового В.В. [1—6].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Кожен із напрямків екологізації відповідальності корпоративного сектору та суспільства заслуговує на реалізацію. Але, наша країна стоїть на порозі широкомасштабного процесу відновлення та розбудови економічної діяльності. В зв'язку із цим, на наш погляд, на першому плані постає завдання екологічного коригування процесів інвестування у виробничі процеси, а також створення належного впливу та стимулювання заохочення інвесторів до екологічно орієнтованою участі в економічній діяльності в Україні, зокрема. Означене сформулювало мету даної статті та ракурс дослідження.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Слід зазначити, що впровадження корпоративної соціальної відповідальності та розвиток стандартизованого не фінансового звітування є етапом переходу від індексації Доу-Джонса до індексації ESG, який стає ґрунтом для здійснення інституціональних інвестицій.

Таблиця 1. Порівняння складових Індексів
Доу-Джонса та ESG

Складові	Індекс Доу-Джонса	Індекс KB (FTSE 100, FTSE 250)*	Індекс ESG
Економічна	Кодекс корпоративної поведінки, відповідальності, корупція та хабарництво, корпоративне управління, управління ризиками та кризою, галузеві критерії	Корпоративна стратегія, інтеграція у громаду, сфера управління (дотримання декларованих принципів)	Добропорядна ділова практика, деофшоризація, наявність кодексів, програм та відповідального управління, звітність, прозорість, залучення пов'язаних підприємств та партнерів
Охорона навколишнього середовища	Звітність з екології, галузеві критерії	Зміна клімату, управління відходами, вплив у галузях залучення	Еко-управління на підприємстві по продуктовому ланцюжку, екологічної системи споживання енергії та контроль відходів, рівень еко-витрат на 1 прибутку
Соціальна	Корпоративне громадянство, філантропія, індикатори управління трудовими ресурсами, розвиток людського капіталу, соціальна звітність, залучення та спонсорвання талантів, галузеві критерії	Здоров'я залучених співробітників, їх розвиток, рівність, інвестиції в громаду, співставлення із станом у галузі	Наявність Кодексу менеджменту, програми КСВ та соціального захисту, гендерна рівність та безпека праці. Участь у соціальних заходах громади, залучення ЗМІ, комунікація із стейкхолдерами

Джерело: укладено та узагальнено автором за джерелами [8, 9].

Інвестори, які зосереджуються на ESG, враховують соціальні фактори та фактори стійкості, а також фінансові фактори, щоб оцінити ризик і ефективність. Донедавна ESG впроваджувався переважно інституціональними інвесторами, але останнім часом цей підхід застосовується у звичайній практиці, при цьому увага приділяється на всіх рівнях розгляду інвестиційного проекту: на місцевому, регіональному та на державному рівні. Порівняння складових індексів Доу-Джонса та ESG подано в табл. 1.

Останні 20—25 років корпоративна соціальна відповідальність набуває статусу вирішальної ідеології бізнесу та драйверу стратегії розвитку фірми. ESG є одним з найважливіших напрямів розвитку корпоративної соціальної відповідальності, який дозволяє органічно поєднувати суспільно значущі та фінансово-промислові аспекти ведення сучасного бізнесу з орієнтацією на поступальне підвищення конкурентоспроможності в стратегічній перспективі.

Процеси переорієнтації на використання ESG поширюються в розвиненому світі. Так, 20 вересня 2019 року Комітет Палати представників США з фінансових послуг розглядав законопроект H.R. 4329, Закон про спрощення розкриття інформації про ESG 2019 року [7, 10]. Законопроект стосується розкриття інформації про навколишнє, соціальне та управлінське середовище (ESG) і вимагатиме від емітентів опису зв'язку між показниками ESG та довгостроковою стратегією, у якій показники ESG будуть включені до розкриття інформації. Законопроект має стати законом за нинішньої адміністрації і розглядається на державному рівні. У той час як федеральний уряд до недавнього періоду залишався осторонь, штати приймають і ухвалюють закони ESG.

Прийняття загального закону з питань ESG — це вкрай важливий крок. Він дозволить гармонізувати економічний розвиток та екологічні і соціальні процеси, а також практику господарського управління. Прийняття вказаного

закону створить єдині чітко визначені загальнодержавні стандарти. За рахунок цих стандартів будуть унеможливлені або суттєво послаблені умови для різних конфліктів. Буде створено фундамент для гармонійного соціально-економічного розвитку в тактичній і стратегічній перспективі.

Замість єдиного федерального підходу, як у Європі та Японії, підхід до ESG у США до недавнього часу визначався в основному на рівні штатів та місцевому рівні. Цей підхід виходить за межі законопроекту Конгресу, який стосується емітентів, і включає всі установи, в які інвестують пенсійні фонди або інші інституціональні інвестори. Індивідуальний підхід призводить до того, що кожен штат і місцевість мають індивідуальні вимоги, створюючи нескінченний набір правил і норм. Цей підхід є дорожчим і менш ефективним в управлінні, але на даний момент від застосовується в країні.

Каліфорнія, серед інших штатів, включила ESG до правил інвестування пенсійних фондів. Інші штати: Коннектикут, Іллінойс, Нью-Джерсі, Нью-Йорк, Орегон і Вашингтон; а також такі міста, як Бостон, Чикаго, Нью-Йорк і Сіетл — використовують підхід ESG у розширеному форматі, надаючи увагу екологічним чинникам [7, 10, 11].

Штат Іллінойс визнано одним із лідерів, які підписали Закон про стале інвестування, також відомий як HB 2460, який набув чинності в січні 2020 року. Найбільша відмінність від інших полягає в тому, що новий закон вимагає від усіх державних або не державних установ, залучених до управління державними коштами, "розробляти, публікувати та впроваджувати політику сталого інвестування, що застосовується до управління всіма державними коштами під їх контролем" [7, 10]. Від державних установ тепер вимагається впроваджувати політику сталого інвестування, до якої повинні звертатися всі, хто бере участь в інвестуванні державних коштів (зокрема, фінансові установи). Фінансові установи, окрім емітентів, повинні будуть враховувати критерії ESG [7, 10].

Практично ESG уособлює собою набір стандартів діяльності компанії, що використовують інвестори при визначенні доцільності інвестування. По суті, ESG стало певною філософією бізнесу, яку необхідно розділяти всім зацікавленим сторонам і в першу чергу акціонерам та інвесторам. Якщо для одних зацікавлених сторін головним критерієм буде позитивний грошовий потік, а для інших фокус на ESG-факторах, це може призвести до занадто вели-

кої різниці в підходах до розвитку бізнесу. Застосування екологічних критеріїв забезпечує належний рівень відповідальності у процесах впливу на навколишнє середовище при здійсненні виробничої діяльності. Соціальні критерії забезпечують відповідальні стосунки, врівноважений вплив та бажані стосунки із співробітниками, постачальниками, користувачами та суспільством. На корпоративному рівні управління компанією регулюється на принципах гармонійності стосунків найманих робітників та керівництва, адекватної оплати праці персоналу і керівників, внутрішнього контролю та дотримання прав акціонерів.

Дослідження, проведене у 2018 році, показало, що близько 97 % інвесторів у всьому світі проводять або неформальну оцінку показників ESG, або структурований та методичний аналіз нефінансових даних про компанії, які є потенційними об'єктами для інвестування. Кількість таких інвесторів зросла на 19 % лише за рік, оскільки у 2017 році таких було лише 78 %. Примітно, що за підсумками 2017 року лише 3% інвесторів повідомили, що взагалі не цікавляться ESG-факторами [11].

Дана обставина свідчить про значне зростання ролі ESG в бізнес-середовищі. І це не випадково, бо застосування принципів ESG дозволяє суттєво гармонізувати екологічні, соціальні і фінансові аспекти розвитку бізнесу.

Останніми роками склалась практика, коли спеціалізовані ESG-фонди купують "зелені" папери, що дозволяє випускати зелені облігації, за рахунок яких фінансуватиме проекти, що реалізуються в екологічних цілях. "Зелене" фінансування передбачає надання на проект коштів за умови поліпшення довкілля, пом'якшення наслідків зміни клімату та ефективнішого використання ресурсів [12, 13].

"Зелене" фінансування дозволяє значною мірою гармонізувати екологічний і промисловий розвиток, створити умови для мінімізації шкоди природному оточуючому середовищу. Це є однією з основ унеможливлення або мінімізації екологічних конфліктів на різних рівнях.

За 2020 рік світовий фінансовий ринок поповнився новими зеленими соціальними облігаціями та облігаціями сталого розвитку на суму близько 380 млрд. доларів. У результаті загальний обсяг таких облігацій перевищив 1 трлн доларів [14]. І дана обставина є додатковим незаперечним доказом того, що принципи ESG в сучасних умовах набувають особливої актуальності і є підґрунтям забезпечення гармонізації суспільно-соціальних відносин.

Дотримуючись принципів ESG компанії отримує ряд переваг, серед яких: більш висока привабливість з боку інвесторів та фінансово-кредитних установ, вищі фінансові показники, краща продуктивність праці. А в довгостроковій перспективі дотримання ESG покращить ділову репутацію та створить позитивний імідж компанії, знизить витрати на екологічні податки, покращить технологічність та інноваційність бізнесу.

На кліматичному саміті COP29 Міжнародна організація зі стандартизації (ISO) опублікувала нові міжнародні рекомендації, які допомагають організаціям реагувати на ключові проблеми ESG [15].

Принципи впровадження ISO ESG (IWA 48) являють собою набір рекомендацій, покликаних допомогти організаціям (як великим компаніям, і малим і середнім підприємствам) впроваджувати екологічні, соціальні та управлінські практики (ESG) у свою організаційну культуру.

Більш ефективне управління ESG та більш ефективна звітність у рамках існуючої структури є основними цілями IWA 48. У той же час нові керівні принципи ISO забезпечують послідовність, сумісність та більшу достовірність звітності у сфері сталого розвитку.

Проте останнім часом набула поширення маніпулятивна практика в галузі дотримання правил та вимог відповідальної звітності компаній. Цей процес отримав назву "грінвошинг" (green washing) або "зелене відмивання" чи то "зелений камуфляж" (термін ще не набув остаточного термінологічного визначення) [16].

Біля 94% інвесторів наголошують, що рейтинги ESG можуть забезпечити сильну підтримку. На поточний час 3 з 4 інвесторів висловлюють бажання брати участь у опитуваннях ESG під час прийняття інвестиційних рішень. "Грінвошинг" — представляє собою серйозний ризик не лише юридичний, а й репутаційний та фінансовий. Про це йдеться в документі, створеному експертами PwC Polska та UNEP/GRID-Warsaw [17, 18].

Директива про боротьбу із "зеленим камуфляжем"/"зеленим відмиванням" набула чинності у березні 2024 року. У ній містяться положення, що доповнюють перелік комерційних практик, які вводять споживачів в оману і заважають робити вибір на користь стійкого споживання. З огляду на це, законодавець запропонував визначення "зеленого піару" як "практики отримання несправедливої конкурентної переваги шляхом виведення на ринок фінансового продукту як екологічно безпечного, коли

насправді основних екологічних стандартів не дотримуються" [17].

Це визначення відображає практику "зеленого відмивання грошей" у фінансовому секторі на рівні продукту. Компанії практикують аналогічну практику в інших секторах економіки, наприклад щодо сертифікатів ESG, маркетингових повідомлень або даних, що публікуються у звітах ESG. "Грінвошинг" містить елемент навмисності — навмисного введення в оману.

Директива про боротьбу із "зеленим камуфлюванням" має бути включена до національного законодавства Польщі до 27 березня 2026 року і потім застосовуватися з 27 вересня 2026 року [17, 18].

Директива запроваджує, серед іншого: визначення екологічного позову. Директива про боротьбу із "зеленим відмиванням" спрямована на посилення захисту прав споживачів, усунення практик, що вводять в оману, і надання споживачам можливості купувати екологічно чисті продукти. Насамперед, буде піддано стигматизації поширення хибних тверджень про екологічні та соціальні характеристики продукції або підприємств, а також передчасне старіння продукції.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Оскільки інвестори все більше усвідомлюють важливість інтеграції екологічної та соціальної відповідальності у свої інвестиційні стратегії, акцент на екологічній відповідальності став критично важливим аспектом. Зважаючи на потенційний вплив інвестицій на навколишнє середовище, інвестори можуть зробити свій внесок у збереження природних ресурсів, пом'якшити зміну клімату та сприяти сталому розвитку. Екологічна відповідальність виходить за рамки фінансової віддачі, наголошуючи на довгостроковому благополуччі нашого суспільства та майбутніх поколінь. Соціальна відповідальність є ключем до сприяння позитивним змінам та забезпеченню відповідності інвестицій цінностям та прагненням спільнот.

Для ефективної інтеграції соціальної відповідальності інвестори мають проводити ретельні оцінки соціального впливу. Ці оцінки оцінюють потенційні соціальні ефекти інвестицій, як позитивні, так і негативні, для різних зацікавлених сторін, включаючи співробітників, місцеві спільноти та суспільство загалом.

На наш погляд потребують додаткової уваги наступні аспекти інвестиційних впливів на екологічну складову діяльності бізнесу: етичне інвестування; оцінка соціального впливу через трудові практики; інвестування в умовах комплексності та синергічності соціальних, екологічних та виробничих проєктів; інвестиції в розвиток суспільства; покращене управління ризиками; роль інвестування в розвиток інновацій.

Література:

1. Briggs, H., Dale, B. & Stylianou, N. (2019, May 5). Nature's emergency: Where we are in five graphics. BBC News. URL: <https://www.bbc.com/news/scienceenvironment-48104037>
2. Environmental Performance Index. (2022). Ranking country performance on sustainability issues. URL: <https://epi.yale.edu/downloads/epi2022report06062022.pdf>
3. Newman, C., Rand, J., Tarp, F. & Trifkovic, N. (2020). Corporate Social Responsibility in a Competitive Business Environment. *The Journal of Development Studies*. 2020. 56 (8). 1455—1472. URL: <https://doi.org/10.1080/00220388.2019.1694144>.
4. Могильна, Л., & Ткаченко, В. (2022). Міжнародні стандарти впровадження екологічних принципів соціальної відповідальності інноваційно активним бізнесом. *Економіка та суспільство*, (37). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-12>
5. Грищенко О. Ф., Голишева Є. О. Використання грінвошингу як технології екологізації бізнесу: поняття, детермінанти та драйвери. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2020. Вип. № 46. С. 47—54. URL: <https://doi.org/10.32841/2413-2675/2020-46-6>
6. Близнюк Т. П., Немашкало Р. В., Липовий В. В. Роль корпоративної соціальної відповідальності в забезпеченні сталого розвитку підприємства: сучасні виклики та потенційні можливості. *Агросвіт*, 2025, № 3. С. 18—24.
7. Chen J. What Are Environmental, Social, and Governance (ESG) Criteria? URL: <https://www.cuinsight.com/companies/national-credit-union-foundation/>
8. UK Indices. Finance Glossary. URL: <http://www.lse.co.uk/uk-indices.asp>
9. Мінфін. Фінансовий портал URL: <http://index.minfin.com.ua/stock/?dji>
10. Environmental, Social & Governance Report / JP Morgan Chase & Co. 2020. 59 p. URL: www.jpmorganchase.com/content/dam/jpmc/jpmorgan-chase-and-co/documents/jpmc-esg-report-2020.pdf
11. Матос П. ESG-принципи та відповідальне інституційне інвестування у світі: Критичний огляд досліджень: пер. з англ. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. 88 с.
12. Alda, M. ESG fund scores in UK SRI and conventional pension funds: Are the ESG concerns of the SRI niche affecting the conventional mainstream? *Finance research letters*. 2020. № 36. DOI: 10.1016/j.frl.2019.101313
13. Диба М. І. Фінансування проєктів ESG: зарубіжні практики та можливості розвитку в Україні. *Фінанси України*. 2022. № 2. — С. 45—57.
14. Зелені, соціальні та стійкі облигації як механізм імпаکت-інвестування. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/news/27-05-22-2/>
15. Україна на COP29: чого чекати від глобальної кліматичної конференції під час війни. URL: https://ecoaction.org.ua/cop29-chogochekaty.html?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwhMq-BhCFARIsAGvo0Kfqu2OO8soUkMTeVQ5p-QgNT_Vf3bPLPt6x8xuqMtPQd-8DBDsuy3-KoaAsQvEALw_wcB
16. Зелёный — да, стиральный — нет. Руководство для компаний о том, как избежать гринвошинга. *Forum Odpowiedzialnego Biznesu*. URL: <https://odpowiedzialnybiznes.pl/publikacje/green-tak-washing-nie-przewodnik-dla-firm-jak-uniknac-greenwashingu/>
17. Транспорт та логістика. URL: <https://www.pwc.pl/en/media/2024/2024-10-28-69-percent-of-respondents-indicate-that-the-quality-of-environmental-education-is-insufficient.html>
18. "Green" — tak, "washing" — nie. URL: <https://www.pwc.pl/pl/publikacje/greenwashing-przewodnik-dla-firm.html>

References:

1. Briggs, H. Dale, B. and Stylianou, N. (2019), "Nature's emergency: Where we are in five graphics", BBC News, available at: <https://www.bbc.com/news/scienceenvironment-48104037> (Accessed 25 March 2025).
2. Environmental Performance Index. (2022), "Ranking country performance on sustainability issues", available at: <https://epi.yale.edu/downloads/epi2022report06062022.pdf>. (Accessed 25 March 2025).
3. Newman, C. Rand, J. Tarp, F. and Trifkovic, N. (2020), "Corporate Social Responsibility in a Competitive Business Environment", *The Journal of Development Studies*, vol. 56 (8), pp. 1455—1472. <https://doi.org/10.1080/00220388.2019.1694144>.

4. Mohyl'na, L. and Tkachenko, V. (2022), "International standards for the implementation of environmental principles of social responsibility by innovatively active businesses", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 37. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-12>

5. Hryshenko, O.F. and Holysheva, Ye.O. (2020), "The use of greenwashing as a technology for greening business: concepts, determinants and drivers", *Naukovyj visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, vol. 46, pp. 47—54. <https://doi.org/10.32841/2413-2675/2020-46-6>

6. Blyzniuk, T.P. Nemashkalo, R.V. and Lypovyj, V.V. (2025), "The role of corporate social responsibility in ensuring sustainable development of the enterprise: current challenges and potential opportunities", *Arhosvit*, vol. 3, pp. 18—24.

7. Chen, J. (2025), "What Are Environmental, Social, and Governance (ESG) Criteria?", available at: <https://www.cuinsight.com/companies/national-credit-union-foundation/> (Accessed 25 March 2025).

8. UK Indices. (2025), "Finance Glossary", available at: <http://www.lse.co.uk/uk-indices.asp> (Accessed 25 March 2025).

9. Minfin (2025), available at: <http://index.minfin.com.ua/stock/?dji> (Accessed 25 March 2025).

10. JP Morgan Chase & Co (2020), "Environmental, Social & Governance Report", available at: www.jpmorganchase.com/content/dam/jpmc/jpmorgan-chase-and-co/documents/jpmc-esg-report-2020.pdf. (Accessed 25 March 2025).

11. Matos, P. (2020), *ESG-pryntsyropy ta vidpovidal'ne instytutsijne investuvannia u sviti: Krytychnyj ohliad doslidzhen'* [ESG principles and responsible institutional investing in the world: A critical review of research], Vydavnytstvo L'viv's'koi politekhniki, L'viv, Ukraine.

12. Alda, M. (2020), "ESG fund scores in UK SRI and conventional pension funds: Are the ESG concerns of the SRI niche affecting the conventional mainstream?", *Finance research letters*, vol. 36. DOI: 10.1016/j.frl.2019.101313

13. Dyba, M.I. (2022), "Financing ESG projects: foreign practices and development opportunities in Ukraine", *Finansy Ukrainy*, vol. 2, pp. 45—57.

14. UkraineInvest (2022), "Green, social, and sustainability bonds as impact-investment instrument", available at: <https://ukraineinvest.gov.ua/news/27-05-22-2/> (Accessed 25 March 2025).

15. Ecoaction (2024), "Ukraine at COP29: what to expect from the global climate conference during the war", available at: [https://ecoaction.org.ua/cop29-chogo-chekaty.html?gad_](https://ecoaction.org.ua/cop29-chogo-chekaty.html?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwhMq-BhCFARIs-AGvo0Kfqy2OO8soUkMTeVQ5pQgNT_-Vf3bPLPt6x8xuqMtPQd-8DBDsUy3KoaAs-QvEALw_wcB)

[source=1&gclid=Cj0KCQjwhMq-BhCFARIs-AGvo0Kfqy2OO8soUkMTeVQ5pQgNT_-Vf3bPLPt6x8xuqMtPQd-8DBDsUy3KoaAs-QvEALw_wcB](https://ecoaction.org.ua/cop29-chogo-chekaty.html?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwhMq-BhCFARIs-AGvo0Kfqy2OO8soUkMTeVQ5pQgNT_-Vf3bPLPt6x8xuqMtPQd-8DBDsUy3KoaAs-QvEALw_wcB) (Accessed 25 March 2025).

16. Responsible Business Forum (2024), "Green — yes, washable — no. A guide for companies on how to avoid greenwashing", available at: <https://odpowiedzialnybiznes.pl/publikacje/green-tak-washing-nie-przewodnik-dla-firm-jak-uniknac-greenwashingu/> (Accessed 25 March 2025).

17. PwC (2024), "69% of respondents indicate that the quality of environmental education is insufficient. The 7th edition of the program 'We support the climate — Business vs. smog' is launched", available at: <https://www.pwc.pl/en/media/2024/2024-10-28-69-percent-of-respondents-indicate-that-the-quality-of-environmental-education-is-insufficient.html> (Accessed 25 March 2025).

18. PwC (2024), "Green" — yes, "washing" — no", available at: <https://www.pwc.pl/pl/publikacje/greenwashing-przewodnik-dla-firm.html> (Accessed 25 March 2025).

Стаття надійшла до редакції 06.04.225 р.

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

 viber: +38 050 3820663